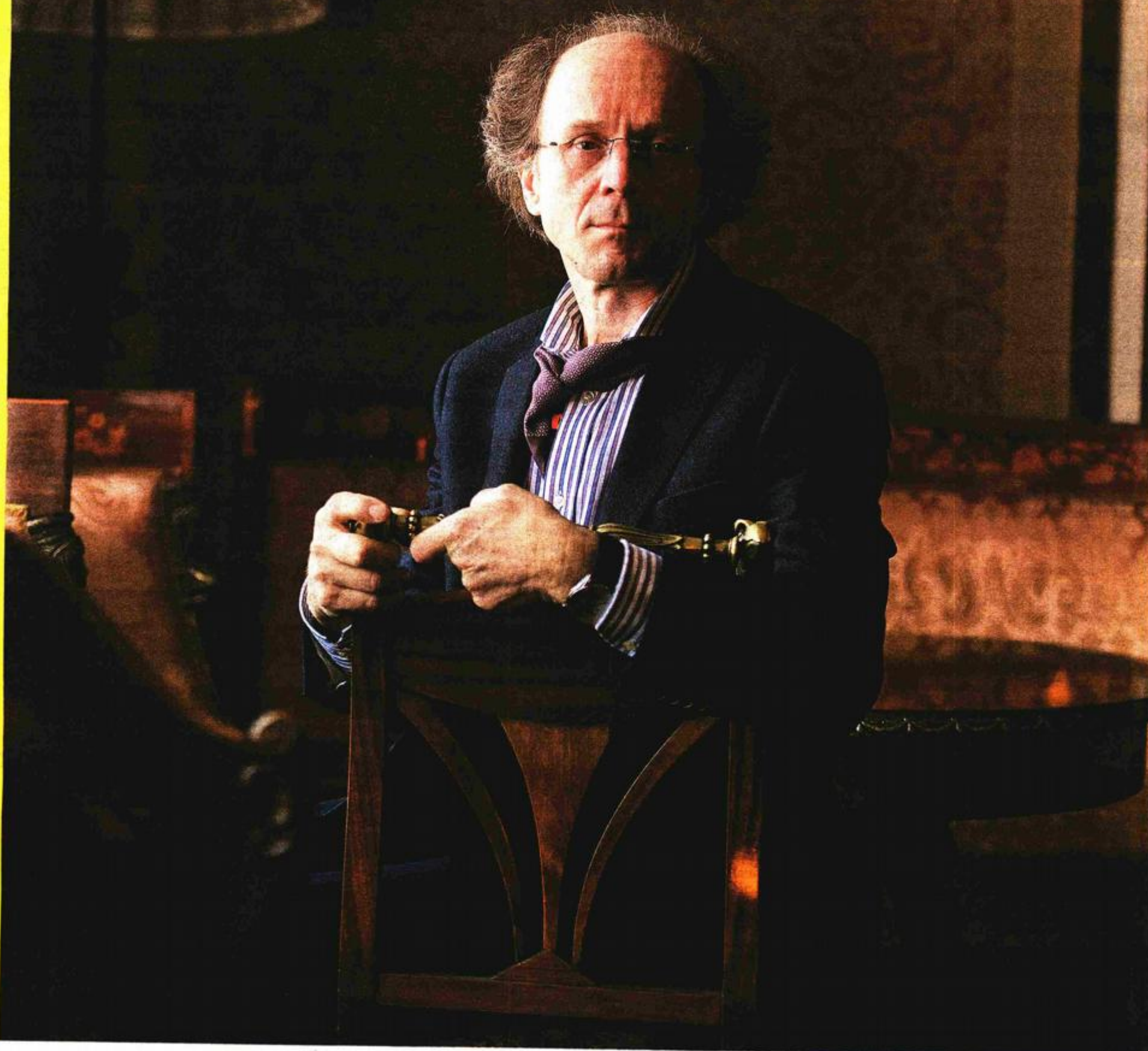

Evidencijski broj / Article ID: [15513630](#)
Vrsta novine / Frequency: [Dnevna](#)
Zemlja porijekla / Country of origin: [Hrvatska](#)
Rubrika / Section: [Zabavnik](#)

Mladen Obad Šćitaroci, akademik i profesor na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu, koji više od tri desetljeća istražuje hrvatske dvorce, autor je nekoliko knjiga o dvorcima i perivojima koje su tiskane u rekordnoj nakladi od 44.000 primjeraka, a za Nedjeljni otkriva trenutnu poraznu situaciju s bivšim domovima hrvatske vlastele

Doktor za 1000 hrvatskih kurija, dvoraca i burgova

‘Najbolji gospodari su Čermak, Todorčić i časne sestre iz dvorca Lužnica kod Zaprešića, a ostali propadaju pa ih vlasnici prodaju po malim oglasnicima, ali ih za milijun eura nitko ne želi kupiti’

Piše Jurica Körbler. Snima Goran Mehkek/Cropix

P

rvo su komunisti oduzeli dvorce hrvatskim grofovima i plemićima, prepustili ih zubu vremena i propadanju, a kada su im nedavno vraćeni našli su se u oglasnicima na prodaju.

Tužan je to kraj priče o gotovo 1000 hrvatskih dvoraca, kurija, stancija, srednjovjekovnih burgova i renesansnih ljetnikovaca. Davno je već razneseno pokušstvo i uništen interijer, a novi vlasnici, nasljednici starih, više nemaju ni interes ni želju - a ponajmanje novca - da urede propale zgrade. Trenutačno je oglašena prodaja dvorca Slavetić kod Ozlja, ali su se u zadnje vrijeme pojavili oglasi za pro-

daju petnaestak dvoraca širom Hrvatske. Početna cijena iz oglasnika je u pravilu oko milijun eura. Neki traže i više. Ali, ima i onih koji bi dvorce prodali za bagatelu.

- Dvorci propadaju, stanje je katastrofalno, gore nego ikad. Nije više naglasak na romantici i onome što je nekoć bilo i na povijesnim pričama, već je tema kako dvorce kao mrtvi kapital učiniti korisnim i aktivnim subjektom u funkciji gospodarskog razvoja. Iako su mnogi vraćeni starim vlasnicima ili nasljednicima, oni sada ne znaju što će s njima. Ostvaruje se ono što je dr. Milan Prelog davno napisao za dubrovačke ljetnikovce, ‘baština bez baštinihika’, i ta sintagma vrijedi i danas - kaže akademik Mladen Obad Šćitaroci, profesor na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu koji više od tri desetljeća istražuje hrvatske dvorce.

Nostalgije i misteriozne priče

Šćitaroci je, uz suprugu Bojanu Bojanić, profesoricu na Arhitektonskom fakultetu, autor više knjiga o dvorcima i perivojima koje su tiskane u rekordnoj nakladi od 44.000 primjaka. Nostalgije i misteriozne priče o dvorcima očito više ne igraju u vremenima u kojima danas živimo.

- Nama je sada ključni problem kako im dati novi život. Riječ je o prenamjeni naslijeđa, što je vrlo aktualno i u svijetu - kaže “akademik za dvorce”.

Akademik Šćitaroci smatra kako je general Ivan Čermak dobro obnovio i dogradio kuriju u Klokovcu (gore), te da je Ivica Todorčić uspješno napravio repliku starog dvorca Šestine na temeljima sačuvanog podruma (sredina), a hvali i Družbu sestara milosrdnica sv. Vinka Paulinskog koja skrbi za dvorac Lužnica (dolje)

Evidencijski broj / Article ID: 15513630
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section: Zabavnik

Ali, pozitivnih primjera ima, a posebno se ističe Lužnica kod Zaprešića.

- To su uredile časne sestre i pokazale su se kao odlične poduzetnice. Vode starački dom, izgradile su novu zgradu, a u dvorcu je prostor za koncerte, predavanja, duhovne obnove, radionice i događanja. Dvorac i perivoj nedjeljom su otvoreni za obitelji, to je sjajan primjer revitalizacije i održavanja - kaže.

Većina dvoraca nakon konfiskacije ili nacionalizacije prije 70 godina postala je "općenarodna imovina". Tijekom zadnjih dvadeset godina rješavao im se pravni status.

- Sada je to riješeno ili je pri kraju i dvorci su vraćeni onim nasljednicima koji su imali zakonsko pravo povrata - kaže Šćitaroci, navodeći primjer grofa Pongratza kojem je vraćen Maruševec.

Vraćen je već davno i Veliki Bukovec kod Ludbrega grofu Karlu Draškoviću, zatim dvorac Golubovec u Donjoj Stubici barunima Steeb, a grofovima Pejačević dvorac u Našicama. To su samo neki. Jedan od dobrih primjera revitalizacije dvorca je i Sveti Križ Začretje, koji je u vlasništvu obitelji Flögel Mršić, iz koje je i bivši ministar vanjskih poslova Zdravko Mršić. Drašković, koji žive u Austriji, pokrenuli su poljoprivrednu aktivnost i dali su dvorcu i cijelom dvorskom sklopu novi život. Postoje i malobrojni primjeri kontinuiteta starih obitelji koje su ostale u svojim dvorcima, poput baruna Hellenbacha u Mariji Bistrici, obitelji pl. Kiš u Ščrbincu pokraj Zlatara i još malobrojni, što pokazuje da kontinuitet življenja održava i same dvorce.

- Svi ti nasljednici su većinom ljudi u godinama i njima je povratak dvorca najviše bio vezan uz emocije, mladost i obiteljska sjećanja. Ali, kada su ih dobili natrag, počeli su novi problemi jer su dobili samo zgrade bez nekadašnjih šuma i poljodjelskih površina pa je dvorce teško održati - objašnjava Šćitaroci.

Plemići nemaju novca

Pitam dr. Šćitarocija koliko je potrebno novca da se obnovi neki dvorac.

- Najmanje četiri do pet milijuna eura za samu zgradu, katkada i puno više, a onda je tu i pitanje terena i svega što ide uz dvorac - perivoj, prateće građevine, vrtovi, šume. To je velik novac koji danas nitko nema - navodi.

Država, kako sada stoje stvari, najmanje; nemaju ga ni novi stari vlasnici, a očito više ni tajkuni koji nisu zainteresirani za život u dvorcu ili su zainteresirani za "nove dvorce". Nema ni koncepta koji se pokazao dobrim u Španjolskoj i Portugalu, ali i Austriji, Njemačkoj i drugdje u Europi, gdje su mnogi dvorci pretvoreni u lanac hotela.

- Probao sam to već godi-

nama poticati i kod nas, ali je jednostavno nije bilo zrelo za realizaciju - govori.

Veliko je i pitanje koliko uopće ima dvoraca u Hrvatskoj. Akademik Šćitaroci kaže da točna evidencija ne postoji, a da Ministarstvo kulture ima u evidenciji oko 150 dvoraca.

- Pitanje je što se smatra dvorcem. Tristotinjak je dvoraca i kurija na sjeveru Hrvatske nastalih od 17. do 20. stoljeća, nekoć je bilo oko 300 renesansnih dubrovačkih ljetnikovaca (danas ih je puno manje), a ima ih i u Dalmaciji, zatim od 400 do 700 kasnosrednjovjekovnih plemićkih gradova (burgovi poput Medvedgrada), mnogo je drvenih turopoljskih dvorova i tako se dolazi do približno 1000 građevina vrijednog kulturnog naslijeđa - nabroja.

Od tih 1000 dvoraca profesor Šćitaroci kaže da se može reći da ih je oko 100 u relativno pristojnom stanju.

- Ali i taj je broj upitan, jer su mnogi ruševni poput Opeke ili Novih Dvora Cesargradskih/Klanječkih. Puno je dvoraca koji su bez namjene i stoje prazni, a pod pristojnim stanjem možemo reći samo to da još uvijek postoje i imaju krov - smatra Šćitaroci.

Trakošćan dobro radi

Napravljena je prije nekoliko godina i analiza o stanju oko stotinjak dvoraca u sjevernoj Hrvatskoj, koja je pokazala da je samo 12 posto njih u odličnom stanju, a polovica u katastrofalnom. Isto tako, svaki treći je dvorac napušten i prijeti mu nestanak.

- Od vremena kada smo radili tu analizu do danas nije se ništa bitno promijenilo nabolje, može se reći samo nagore - poručuje.

Oni dvorci koje održava država u relativno su dobrom stanju, prije svega Veliki Tabor i Trakošćan.

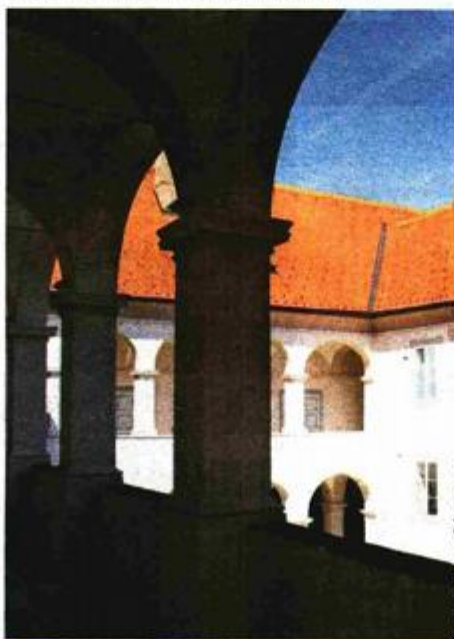
- Od naših muzeja dvorca Trakošćan dobro radi, ima goste i to je za naše prilike dobar prihod. Kada se uspoređi sa sličnim dvorcima u Europi, naravno da je prihod mnogo manji, ali za nas ipak solidan - smatra akademik.

Tu su još Ilok i Vukovar, te dvorac Oršić u Gornjoj Stubici. Kada je riječ o privatnim vlasnicima, stanje je puno teže. Pitam Šćitarocija jesu li potomci grofova i plemića danas dobri domaćini u dvorcima koji su pripadali njihovim obiteljima.

- Oni jednostavno nemaju novca za obnovu. Stari vlasnici na sve gledaju najčešće emotivno, a njihova djeca s kojima sam bio u kontaktu su ljudi između četrdeset i pedeset godina koji imaju svoje poslove, a dvorce promatraju kroz obiteljske albume i stare priče. Nikada tu nisu živjeli, a nitko od njih nije ni multimilijunaš kako bi mogao uložiti velike novce u obnovu. Stari još manje, jer su iz bivše Jugoslavije ptišli bez ica i do-

Najbolji primjeri dobrih prenamjena obnovljenih dvoraca po mišljenju akademika Šćitarocija su Stari Grad Varazdin u kojem je Gradski muzej (gore), dvorac Oršić u Gornjoj Stubici u kojem je Muzej seljačke bune (dolje), te raskošni dvorac Trakošćan u kojem je također smješten muzej (desno)

OD OKO 1000 DVORAČA NA TERIT ZA SAMO 100 SE MOŽE REĆI DA SU PRISTOJNOM STANJU, OSTALI PR NEMA NOVCA, A ČESTO NITI INTE

Novi Dvori Cesargradski u Klanjcu je ruševina u privatnom vlasništvu (gore lijevo); Stubički Golubovec u Donjoj Stubici u lošem je stanju (gore sredina); Arboretum Opeka, barokni dvorac u ruševnom stanju (gore desno); Trenkovo je barokni dvorac baruna Franje Trenka u jako lošem stanju (lijevo); dvorac Dioš kod Daruvara u lošem stanju prodaje salezijski provincijalat (dolje); burg Maruševec kod Varaždina vraćen je Oscaru Pongratzu (desno)

'Većina dvoraca u zadnjih 20-ak godina vraćena je nasljednicima: grofu Pongratzu Maruševec, dr. Karlu Draškoviću Veliki Bukovec, barunima Steeb dvorac Golubovec, a grofovima Pejačević dvorac u Našicama'

Evidencijski broj / Article ID: 15513630
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section: Zabavnik

U dvorcu Laduč smješten je Dječji dom (gore u sredini); dvorac Miljana ima stambenu namjenu i u vlasništvu je Dragutina Kamenskog (gore); dvorac Janušovec, koji se nalazi zapadno od Zaprešića koristi Hrvatski državni arhiv kao spremište (dolje)

DRIJU HRVATSKE U RELATIVNO OPADAJU JER RESA ZA OBNOVU

bro se namučili da opet nešto steknu - objašnjava.

U Hrvatskom zagorju i na dubrovačkom području najveća je gustoća dvoraca u Hrvatskoj. Razlog je tome, kaže akademik Šćitaroci, što su ti prostori stoljećima bili zaštićeni od ratnih sukoba. Na prostoru sjeverne Hrvatske - istočno od Zagreba pa do Iloka na Dunavu - jednak je broj dvoraca kao u Hrvatskom zagorju, ali na otprilike osam puta većoj površini, pa to daje daleko manju gustoću dvoraca.

Pouka grofa iz Belgije

Najraniji novoizgrađeni dvorci u 17. stoljeću podižu se u širem području Zagreba, osobito na prostoru Hrvatskoga zagorja. Tek će od druge polovice 18. stoljeća, s povoljnim političkim i gospodarskim prilikama, nastati nekoliko područja u sjevernoj Hrvatskoj s većim grupiranjem dvoraca, Požeška kotlina, šire područje grada Osijeka i podravski kraj u Slavoniji te šire područje renesansnoga grada Karlovca.

- Tijekom razmjerno dugog povijesnog postojanja i

razvoja dvorci u sjevernoj Hrvatskoj gotovo su uvijek imali dvojaku ulogu, bili su sjedišta plemićkog posjeda s primjetnim gospodarskim značenjem, a istodobno i mjesta stanovanja i ladanja. Vlasnici dvoraca koristili su ga za stalno ili povremeno stanovanje. Često su bogatije plemićke obitelji posjedovale nekoliko vlastelinstava i dvoraca pa su se neki od njih koristili za povremeni boravak - govori dr. Šćitaroci.

U svijetu država ipak daje neke pogodnosti za nove vlasnike, a kod nas ništa.

- Prije nekoliko godina u Zagrebu smo organizirali konferenciju s Europskom udrugom vlasnika dvoraca, koja ima sjedište u Bruxellesu. Tada je jedan belgijski grof, predsjednik udruge koji i sam živi u dvorcu, rekao da mu je država sama ponudila novac za uređenje, pod uvjetom da dio bude pristupačan javnosti, da se u dvorcu održavaju koncerti, izložbe, predavanja - poručuje.

Računica je bila jasna, prije svega želja da se pokrene gospodarski ciklus u malim mjestima gdje su najčešće dvorci.

- Netko će reći, pa nije to tako velika zarada. Ali, ljudi dolaze, posjećuju restorane, razvija se seoski turizam, ljudi iz okolice se zapošljavaju i na kraju je dobar rezultat. A kod nas svi očekuju samo grandiozne projekte - tvrdi profesor Šćitaroci.

Novac iz Europe

Europski fondovi možda će biti rješenje da se spasi nekoliko dvoraca, a akademik Šćitaroci naglašava da moraju postojati dobri projekti koji će otvoriti i novi život za zapuštene dvorce. Barbara Kulmer, kojoj je vraćen Cernik kod Nove Gradiške, također namjerava dobiti europski novac za obnovu, ali to ide prilično teško. Ni u zapadnoj Europi nije baš lako, ali prednost je što na Zapadu nije došlo do prekida kontinuiteta života dvoraca kao kod nas.

- Mi uza sve i pretjerujemo s idealiziranjem nasljeđa i htjeli bismo da svi dvorci budu muzeji ili galerije. A to nije realno - tvrdi akademik i zagovara da se prije svega napravi valorizacija. - Nije sve jednako vrijedno, ne smijemo dopustiti da propada ono što je najvrjednije. Tu mora posao odraditi struka i tek tada ići na europske fondove.

Ideja je da se tako umreži desetak, petnaestak dvoraca oko dobro smišljenog programa. Za njih bi se tražila sredstva za obnovu u Europi, a oni bi mogli postati generator razvoja u malim sredinama.

- To je onda razvoj kulturnog turizma o kojem tako često govorimo. Radim na tome i sa studentima u sklopu izbornog kolegija 'Revitalizacija dvoraca'. Radimo na studiji Hrvatski dvorci - središta kontinentalnog turizma. Trenutno jedan student diplomant radi na revitalizaciji dvorca Nuštar, jedna diplomantica na revitalizaciji dvorca Janušovec pokraj Zaprešića, jedan radi na projektu revitalizacije 'Putovima dvorca grofova Janković' - od Daruvara i Dioša do Virovitice, pa sve do Balatona u Ma-

'Dobar primjer revitalizacije je Sveti Križ Začretje, koji je u vlasništvu obitelji Flögel Mršić iz koje je i bivši ministar Zdravko Mršić. Drašković su pokrenuli poljoprivredu i dali cijelom dvorskom sklopu novi život'

darskoj, a jedan radi prostorni prsten dvorca i kurija oko Zagreba. Nedavno smo završili magistarsko istraživanje koje ukazuje na postojanje stotinjak zagrebačkih ljetnikovaca - kaže Šćitaroci.

Hrvatska se krajem 20. i početkom 21. stoljeća suočila s pomodarskim problemom novih lažnih dvoraca. Nema jući odnos prema kulturnome naslijeđu i bez estetskih kriterija, brojni bogati pojedinci gradili su za sebe obiteljske zgrade, pri čemu su selektivno i nevješto kopirali arhitektonske elemente dvoraca. Nicala su, tvrdi profesor

Šćitaroci, karikaturalne zgrade "novovalnih" dvoraca, ne samo po zagorskim brjegovima i na sjevernim obroncima Medvednice, nego i po cijeloj Hrvatskoj, pa čak i na obali.

- Kulturni krajolik Hrvatske takvom je izgradnjom narušen. Da je novac uložen u te lažne dvorce bio usmjeren u vrsnu obnovu dvoraca i renesansnih ljetnikovaca, ne bismo na svakom koraku Hrvatske nailazili na ruševine povijesnih i pravih dvoraca te ladanjskih renesansnih vila južnoga Jadrana - tvrdi.

Ali, akademik ipak nema teške riječi za neke razvikane

hrvatske poduzetnike koji žive u dvorcima. Ivica Todorčić je na sačuvanom podrumu starog dvorca Šestine napravio repliku dvorca, a Ivan Čermak je obnovio i dogradio kuriju u Klokovcu pokraj Krapinskih Toplica.

Tajkuni bez interesa

- To je dobar primjer obnove, bez obzira što je dograđivano i što konzervatori nisu bili najsretniji s nekim rješenjima. Ne može se ništa novo i suvremeno ne omogućiti novim vlasnicima i starim dvorcima, jer ne može se sačuvati stari život kakav je prije bio u dvorcima. Dvorci su se uvijek dograđivali i osuvremenjivali. Pa ne može se vratiti ni naša mladost - poručuje profesor Šćitaroci. Danas dobrostojećih poduzetnika koji bi obnovili dvorce gotovo da više i nema. - Očito ni njih više ne zanima život u dvorcima - zaključuje. ●